

SANTA MARGARIDA DE BIANYA (la Vall de Bianya) (Catalunya Romànica)

Situació

Vista exterior de l'església de Santa Margarida de Bianya des de llevant, amb la capçalera a primer terme, amb l'absis central, l'element més ben conservat (foto: J. M. Melció). F. TUR

L'església de Santa Margarida de Bianya és la del poble homònim, que és situat al cantó de ponent de Sant Andreu de Socarrats, a la Vall de Bianya, a la riba dreta i vora el torrent de Santa Margarida, al peu de la serra de Sant Miquel del Mont.

Mapa: 256M781. Situació: 31TDG543731.

Hom hi pot arribar per la carretera que va d'Olot a Sant Pau de Segúries. A l'altura del punt quilomètric 66,5 surt, a mà dreta, una carretera que hi porta. (JVV)

Història

Malgrat que tradicionalment alguns estudiosos han considerat que la primera menció documental de l'església de Santa Margarida de Bianya es remunta a l'any 858, data en què apareix esmentada entre les donacions fetes pel comte Guifré de Besalú al monestir de Ridaura amb motiu de l'acta de consagració de la seva primitiva església, els dubtes sobre l'autenticitat d'aquesta escriptura fan que aquest esment sigui considerat, si més no, suspecte.

De fet, una de les primeres notícies certes que tenim sobre aquest temple data de l'any 1117, quan apareix relacionada en l'acta de dedicació de la veïna parròquia de Sant Andreu de Socarrats; és constatada en la descripció de les afrontacions territorials de l'esmentada parròquia, que l'limitava "ad occiduo in illa Sanctae Margaritae de Bianna".

Al marge d'aquesta dada relativa al segle XII, a partir del segle XIII la parròquia de Santa Margarida de Bianya es trobava sotmesa jurisdiccionalment al priorat de Sant Joan les Fonts, puix que són nombrosos els documents que d'una manera o altra posen en relació aquest priorat amb l'església de Santa Margarida. En aquest sentit hom sap del cert que l'any 1257, Bertran, prior de Sant Joan les Fonts, concedí a Bernat de Socarrats i als seus perpètuament "totam illam bajuliam et totius honoris quem Bertran de Belvespre miles condam habebat in tota parrochia Sanctae Margaritae de Biania". Tanmateix, pocs anys després hi ha testimoni, en una sentència arbitral datada l'any 1263, d'una causa haguda entre el mateix prior Bertran i Bernat de Socarrats per culpa del cobrament dels drets de la batllia; segons el dictamen d'aquesta sentència feta pel jutge Pere Arnau de Besalú, Bernat de Socarrats percebia injustament la tasca de lli i cànem de diversos masos situats a la parròquia de Santa Margarida de Bianya, el pagament de la qual havia d'ésser satisfet al monestir de Sant Joan les Fonts, en qualitat de propietari dels susdits masos.

D'altra banda, l'església de Santa Margarida de Bianya apareix relacionada en les Rationes decimarum dels anys 1279 i 1280, com a "ecclesia de Sanctae Margarite".

També tingué possessions dins la parròquia de Santa Margarida el monestir de Sant Benet de Bages, ja que tenim notícia d'un litigi suscitat entre Gerard, abat de l'esmentat cenobi, i Galceran, prior de Sant Joan les Fonts, a causa de la propietat d'un mas dit de Molera, situat a la parròquia de Bianya; el litigi finalitzà amb una concòrdia dictada l'any 1280, per la qual fou atorgada la propietat d'aquest mas i el cobrament dels drets del domini directe als dos monestirs per meitat. Així mateix l'any següent, 1281, Oliver de Nespleda i la seva família, vengueren a Bernat de Ripoll, "habitori sacrarie de Sancta Margarita de Biania", i a la seva muller Gillema una peça de terra pel preu de sis sous barcelonesos de tern, i un cens anual de dos diners pagadors en la festivitat de Tots Sants.

Amb posterioritat, ja al final del segle, hi ha constància que Joan, prior de Sant Joan les Fonts, donà l'any 1293 "ad acapte" a Saurina Maiola, de la parròquia de "Biania, quadam vernedam" que posseïa dins el mateix terme parroquial, amb l'obligació que li donés la "tascham bladi et racemorum" i un parell de gallines per Nadal en qualitat de cens anual, reservant-se'n, però, per a

ell el domini directe. Tres anys després, el 1296, el mateix prior Joan vengué, amb el consentiment dels clergues del monestir, a Huguet de Pujol i a la seva esposa Elisendis, tots els honors i possessions que tenia a la “parrochia Sancte Margante de Biania”.

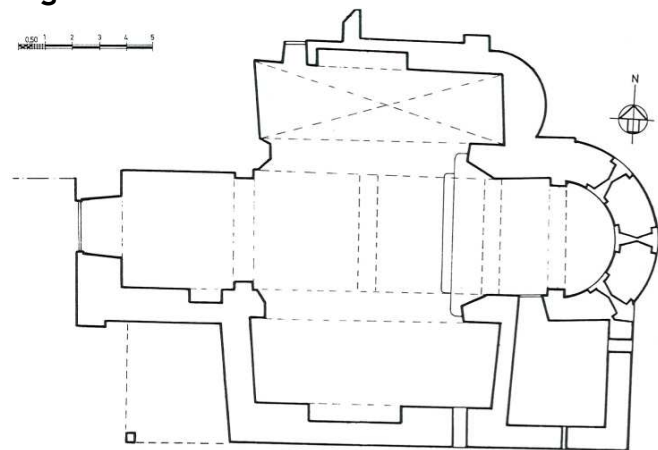
Ja al començament del segle XIV consta que un personatge anomenat Bertran de Soler prestà homenatge l'any 1319 a favor de Pere, bisbe de Girona, per raó de la meitat dels delmes de la parròquia de Bisania. Vers la primera meitat d'aquesta centúria, concretament l'any 1342, hi ha testimoni documental que Guillem de Coll i els seus pares vengueren a Ramon, abat de Sant Pere de Camprodon, la borda Bosch i la borda Soler, situades a la parròquia de Santa Margarida, les quals, segons es desprèn de l'escriptura, ja tenien en alou sota un pagament anual en espècies.

La parròquia de Bianya, juntament amb d'altres esglésies parroquials de la contrada, fou incorporada a la corona l'any 1358 per l'infant Martí, ja que amb anterioritat la jurisdicció de totes elles fou empenyorada a Guillem de Peguera pel preu de 11 550 sous barcelonesos. Temps després, el 1372, el rei Pere III, a fi d'afrontar les despeses ocasionades per la guerra de Sardenya, vengué a diversos abats de monestirs catalans els drets de bovatge d'alguns castells, viles i llocs, entre els quals és esmentada la parròquia de “Sancte Margante de Bisania”. Al final del segle XIV aquesta parròquia figura relacionada en els nomenclàtors de la diòcesi de Girona com a “Ecclesia parrochialis Sancte Margante de Bisanya”.

El temple parroquial de Santa Margarida de Bianya és una construcció d'origen romànic molt modificada en èpoques posteriors; l'edifici sofrí la primera gran reforma durant el segle XVIII en què fou enderrocada l'absidiola de la banda de migdia i s'hi bastí l'actual sagristia.

L'absidiola de la banda de tramuntana resta amagada per un altar obrat a la segona meitat del segle XIX. Actualment hom accedeix al temple per una portalada situada a la banda de ponent de l'edifici, que té inscrita la data de 1855. Adossades al mur de tramuntana del temple s'alcen les dependències de la rectoria, les quals cobreixen també el teulat de la construcció. Conserva al seu interior, presidint l'altar major, una bella imatge gòtica de Santa Margarida d'alabastre policromat, i una pica baptismal barroca en forma de copa. Val a dir que l'església estotjà fins l'any 1936 un retaule barroc obrat el 1638 i multitud d'objectes de culte i imatges que foren destruïdes arran de la guerra civil de 1936-39. (MLIR)

Església

Planta, a escala 1:200, de l'església. Les reformes que ha sofert al llarg de la seva història deixen avui obert un interrogant sobre l'estructura que devia tenir aquest edifici originàriament.
J. MARGUÍ-G. ANGLADA

La planta primitiva de l'església de Santa Margarida de Bianya ha arribat fins a nosaltres molt modificada per ampliacions i transformacions posteriors a la fase de construcció inicial.

Originàriament, era formada per una nau central capçada per un absis semicircular orientat a llevant i flanquejada per dues capelles laterals acabades, alhora, en absis semicirculars.

Actualment, l'absis de la capella de migdia ha desaparegut i ha estat substituït per un cos constructiu de planta trapezoidal que fa les funcions de sagristia, i l'interior de l'absis de tramuntana fou cobert al segle XIX amb un altar d'obra.

A l'absis central, que roman intacte, hi ha tres obertures de doble esqueixada i dos arcs en gradació, tant a l'interior com a l'exterior. La part superior del seu mur és decorat per una cornisa i un fris sostingut per mènsules.

Primitivament, la porta d'accés al temple era situada al mur de migdia. Tanmateix, posteriorment fou engegada i substituïda per una altra emplaçada a la façana de ponent.

L'interior també ha estat afectat per modificacions modernes que n'han alterat l'aspecte originari. La nau central és coberta amb una volta de canó amb arcs torals i l'arc triomfal recolza sobre pilastres.

El seguit d'ampliacions que l'església de Santa Margarida de Bianya ha sofert al llarg del temps dificulta l'anàlisi de l'aparell exterior dels murs; l'única part que resta descoberta és la

corresponent a la conca absidal de la nau central i a una part de la de la capella de tramuntana. Hom pot observar que la finestra orientada cap al nord-est de l'absis central ha quedat truncada a causa de l'adossament de la sagristia. Els murs són fets amb carreus de mida diversa i sense polir. La part superior del mur és resseguida per una cornisa sustentada per mènsules.

Sembla que cal datar l'edifici romànic al segle XII. (EBC)

En el seu estat actual resta el dubte de si originàriament l'església responia a un pla basilical de tres naus, la qual cosa sembla força probable, o a una estructura de nau única amb transsepte, opció que no sembla a hores d'ara versemblant. Amb tot fóra imprescindible una profunda prospecció arquitectònica i arqueològica per aclarir-ne els interrogants i destriar les parts originals dels afegits i les imitacions. (JAA)

Bibliografia

Francesc Monsalvatje i Fossas: Noticias históricas..., vol.IV, Olot 1892, pàgs. 85-86; vol. XI, Olot 1901, pàgs. 108-110; vol. XII, Olot 1902, pàgs. 174-175, 198, 248, 258, 284, 296, 425, 474, 520-522; i vol. XVIII, Olot 1910, pàgs. 145-146.

Josep Rius i Serra: Rationes decimarum Hispaniae, vol. I, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona 1946, pàgs. 76 i 89.

Josep M. Pons i Guri: Nomenclátories de la diócesis gerundense en el siglo XIV, "Anales del Instituto de Estudios Gerundenses", Girona 1964-65, pàg. 68.

Josep Murlà i Giralt: La Vall de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya", Olot 1979, pàg. 19.

Josep Murlà i Giralt: Guia del romànic de la Garrotxa, Olot 1983, pàg. 190.

Joan Pagès i Pons: Les esglésies i parròquies de la Vall de Bianya a Jornada d'Estudis sobre les terres de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya - Amics de Besalú", Olot 1987, pàgs. 50-62. (MLIR)

Foto de Jordi Cantijoch Boada (Catalunya Sacra)

